EDUSKUNNAN LAKIVALIOKUNTA

Kuuleminen 12.10.2022

HE 144/2022 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi esitutkintalain 3 luvun 11 §:n ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 8 a §:n ja 5 luvun 13 §:n muuttamisesta

TPA 94/2022 vp

Hallituksen esitys on kaikilta osin perusteltu. Lainsäädännön muutos näyttää aiheuttavan varsin merkittävät kustannukset erityisesti poliisin ja syyttäjälaitoksen puolella. On syytä korostaa, että eduskunnan tulee taata se, että määrärahoja korotetaan lisääntyviä kustannuksia vastaavasti ja täysimääräisesti. Muutoin on vaarana käydä joko niin, ettei muutetun lainsäädännön tavoitteita kiireellisestä käsittelystä saavuteta tai niin, että lapsiin ja nuoriin kohdistuvien rikosten kiireellinen käsittely viivyttää muiden rikosasioiden käsittelyä tai muiden rikosten tutkintaa joudutaan nykyisestäkin rajoittamaan.

Jotta hallituksen esityksen tavoitteet toteutuisivat, syyttäjien ja poliisien yhteistyötä rikosten esitutkinnassa on edelleen tehostettava. On myös tavoiteltava sitä, että esitutkintatoimenpiteet ajoitetaan niin, että yhden toimenpiteen aikana voidaan suorittaa muita esitutkintatoimenpiteitä. Esitutkinnassa pitää siis pyrkiä suorittamaan samanaikaisesti useita esitutkintatoimenpiteitä peräkkäisen suorittamisen sijaan. Yhden toimenpiteen viivästyminen ei saisi viivästyttää esitukinnan suorittamista muin toimin. Tärkeää on myös se, että rikosketjussa tieto kulkee niin, että siihen osallistuvat eri tahot tietävät toistensa toimista ja osaavat omassa toiminnassaan varautua siihen, että käsittelyyn on tulossa kiireellistä käsittelyä vaativia asioita. Näin menetellen on saavutettu ajallisesti mitattavissa olevia tuloksia. Tämä on niin sanotun LEAN-ajattelun keskeinen idea. Myös asianosaisten oikeusavustajien aktiivisempi osallistuminen jo esitutkintavaiheeseen on omiaan vähentämään viiveitä rikosketjun myöhemmissä vaiheissa.

On perusteltua ottaa lähtökohdaksi asianomistajan ikä prosessin alkaessa. Lapsiin ja nuoriin kohdistuvia rikoksia tulee tutkittavaksi niinkin, että asianomistaja on jo aikaa sitten sivuuttanut 18 ikävuotta. On johdonmukaista soveltaa samaa sääntöä myös pääkäsittelyn aloittamiseen, kun syytetty on alle 18-vuotias.

Kiireellistä käsittelyä koskeva rikosluettelo herättää muutamia kysymyksiä, erityisesti tarve kiireellisestä käsittelystä kunniaa loukkaavissa rikoksissa. Varsinkin someympäristössä nuoreen voi kuitenkin kohdistua vakaviakin kunniaa tai yksityiselämän suojaa loukkaavia rikoksia. En esitä muutoksia hallituksen esitykseen tältäkään osin.

On perusteltua myös se, että käräjäoikeudessa kiireellisyys koskee vain pääkäsittelyä. Kirjalliseen menettelyyn valikoituu selviä ja suhteellisen lieviä rikostapauksia, joissa käsittelyn kesto ei ole suuri ongelma.

Esitutkintaan ja syyteharkintaan ei voida säätää kiinteitä määräaikoja, koska esimerkiksi lapsiin ja nuoriin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa osan esitutkintatoimenpiteistä tekevät lastenpsykiatrian yksiköt ja nämä tutkimukset voivat eri syistä olla aikaa vieviä. Esimerkiksi kunniaan kohdistuvien rikosten tutkinnassa ei ole yleensä ole samalla tavalla aikaa vieviä tutkintatoimenpiteitä. Tutkintaan tulevat jutut poikkeavat siten työmääränsä ja tutkintaan vaadittavan ajan puolesta merkittävästi toisistaan. Riittävää on siksi, että laissa on ainoastaan velvoite kiireellisestä käsittelystä.

Matti Tolvanen

OTT, rikos- ja prosessioikeuden professori

Itä-Suomen yliopisto, Oikeustieteiden laitos

matti.tolvanen@uef.fi